

## Nr 26

*Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål, dels ock väckt motion angående en årlig redogörelse för nådeinstitutets handhavande.*

Genom en den 15 mars 1957 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 137, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

### L a g

#### **angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål**

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål skall betecknas 9 § och att såsom 8 § skall införas följande stadgande.

#### 8 §.

I ärende angående nåd äger chefen för justitiedepartementet eller den därtill bemyndigar förordna, att personundersökning skall äga rum eller läkarintyg anskaffas enligt vad i denna lag sägs. Sådant förordnande må ock meddelas av högsta domstolen.

Ersättning som avses i 7 § skall, då undersökningen gjorts eller läkarintyget anskaffats i nådeärende, bestämmas av nedre justitierevisionen.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

---

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en före propositionens avlämnande väckt motion nr 397 i andra kammaren av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Svensson* i Ljungskile.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionen.

### Propositionen

I samband med att vissa organisatoriska förändringar i handläggningen av nådeärenden avses skola genomföras föreslås, att i sådant ärende chefen för justitiedepartementet eller den han därtill bemyndigar skall äga förordna att personundersökning skall äga rum eller läkarintyg anskaffas enligt bestämmelserna i lagen om personundersökning i brottmål.

#### Gällande rätt och historik

Nådeansökningar skall enligt 26 § RF avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet, sedan högsta domstolen avgivit yttrande. I vissa ytterst fåtaliga ärenden skall dock yttrande i stället inhämtas från regeringsrätten; från dessa ärenden bortses i det följande, liksom också från de undantagsfall, där beslut meddelas utan ansökan. Med hänsyn till att handläggningen av nådeärenden kräver en föredragning för högsta domstolen, innan ansökningarna avgöres av Kungl. Maj:t i konselj, är det för närvarande ordnat så, att dessa ansökningar skall ingivas till nedre justitierevisionen och registreras där. Även expedieringen av beslut i nådeärenden sker genom nedre justitierevisionen.

Högsta domstolens yttranden avgives i regel av en tremansavdelning. Nådeärendena föredrages som förtursmål inför avdelningen av en revisionssekreterare. Föredragningen skall ske med ledning av minnesanteckningar, som innefattar en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehåller av betydelse för den prövning, varom är fråga. Minnesanteckningarna skall undertecknas av föredraganden och efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet. Beslut om komplettering, som högsta domstolen anser behövlig, t. ex. beslut att yttrande skall infordras från viss myndighet, att personundersökning skall göras eller att läkarintyg enligt 4 § lagen om personundersökning skall anskaffas, fattas av högsta domstolen efter föredragningen. I dylikt fall föredrages ärendet på nytt sedan den kompletterande utredningen inkommit.

Sedan högsta domstolen beslutat yttrande, skall revisionssekreteraren till chefen för justitiedepartementet avlämna en skriftlig redogörelse över ärendets innehåll, upptagande alla de omständigheter som kan inverka på prövningen, åberopade lagrum och vad inom högsta domstolen förekommit vid målets eller ärendets behandling, ävensom avlämna förteckning över sådana mål och ärenden, uppgjord i det antal exemplar som erfordras. Redogörelsen utgöres regelmässigt av den promemoria som legat till grund för föredragningen inför avdelningen jämte en förteckning över ärendena, i vilken högsta domstolens yttranden finnes återgivna. Revisionssekreteraren skall vidare enligt gällande arbetsordning på anmodan biträda departementschefen med beredning av nådeärenden. Formerna härför har varierat från tid till annan. Tidvis har endast de skriftliga redogörelserna lämnats, medan vid andra tider även muntlig föredragning för departementschefen påkallats.

Även vid ärendets beredning i departementet kan fråga uppkomma om kompletterande utredning. Sådan införskaffas då genom remiss och, sedan utredningen inkommit, redovisas denna i en tilläggspromemoria av revisionssekreteraren. Något nytt yttrande från högsta domstolen inhämtas icke.

Under de senare åren har antalet nådeansökningar betydligt ökat. I huvudsak synes denna ökning kunna sättas i samband med det stigande antalet domar i brottmål. En mera markerad ökning inträdde under år 1954 och kvarstår sedan dess. Antalet nådeansökningar uppgick 1951 till 1 268, 1952 till 1 399, 1953 till 1 358, 1954 till 1 604, 1955 till 1 673 och 1956 till 1 671.

För att underlätta föredragningen för statsråden har riksdagen från budgetåret 1955/56 anslagit medel till en tjänst i justitiedepartementet såsom byråchef. Riksdagen förutsatte därvid att ytterligare överväganden skulle göras rörande föredragningen av nådeärenden.

Frågan om nådeärendens handläggning föranledde en riksdagsskrivelse den 25 maj 1955, vari riksdagen tillkännagav vissa uttalanden i ett av sammansatt konstitutions- och första lagutskott avgivet utlåtande (nr 3). Utskottet påvisade att det icke sällan förekom att Kungl. Maj:t införskaffade ytterligare utredning, sedan högsta domstolen avgivit sitt yttrande i ärendet. I de fall då sålunda nytt material av betydelse tillkommit hade högsta domstolens yttrande tydligen endast begränsat värde. Enligt utskottets mening borde denna olägenhet undanröjas. Utskottet anförde härom.

I statsverkspropositionen förutsättes, att innehavaren av den där föreslagna, i det föregående omnämnda byråchefstjänsten skall vidtaga erforderliga kompletteringar av nådeärendena. Utskottet anser det lämpligt, att den ytterligare utredning som sålunda må anses erforderlig, i regel införskaffas redan innan ärendet föredrages i högsta domstolen. Om det — undantagsvis — sedan högsta domstolen avgivit yttrande i ärendet, skulle framkomma nya upplysningar, som synas kunna leda till annat bedömande än förut, bör nytt yttrande inhämtas.

Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla angelägenheten av att det nya materialet i nådeärendena blir allsidigt belyst. Det torde därför vara lämpligt att i detta syfte mera regelmässigt låta offentlig myndighet eller enskild person med närmare kännedom om den dömdes personliga förhållanden yttra sig över utredning som icke förelegat i brottmålsprocessen.

Den nu ifrågasatta anordningen synes lättare kunna genomföras, därest den eller de personer, som skulle företaga erforderliga kompletteringar, föredroge ärendena såväl i högsta domstolen som i departementet. Därigenom skulle man även undgå det dubbelarbete, som systemet med olika föredragande i högsta domstolen och departementet medför, och ärendena skulle kunna företagas till avgörande så gott som omedelbart efter det högsta domstolen avgivit sitt yttrande.

Med hänsyn till statsrådets arbetsbörda är det önskvärt, att föredragningen av nådeärendena för statsråden icke göres vidlyftigare än som är nödvändigt. En förutsättning härför lär vara, att de föredragande genom ett icke alltför kortvarigt eller sporadiskt sysslande med nådeärenden vinna sådan erfarenhet på detta område, att vederbörande statsråd med fullt förtroende kan lita på föredragningen. Möjligen skulle inom justitiedepartementet eller

nedre justitierevisionen kunna inrättas ett fåtal särskilda tjänster som specialföredragande i nådeärenden. Utskottet anser sig emellertid icke kunna bedöma, huru en föredragningsorganisation enligt ovan angivna riktlinjer i detalj bör utformas. Dessa frågor torde böra bli föremål för närmare överväganden inom departementet, därvid olika vägar kunna prövas. Någon fristående utredning synes däremot knappast vara erforderlig i förevarande hänseende.

Inom departementet har sedermera den 9 december 1955 upprättats en *promemoria* angående handläggning av nådeärenden. Promemorian syftade i första hand till en omorganisation av ärendenas beredning och föredragning för att underlätta statsrådets behandling av ärendena och tillgodose de av riksdagen uttalade önskemålen.

Yttranden över *promemorian* har avgivits av högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter samt av nedre justitierevisionen, riksåklagarämbetet, fängvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, statens organisationsnämnd och 1955 års domarutredning. Fängvårdsstyrelsen har jämväl överlämnat yttranden från fängvårdsdirektörerna. Yttranden har vidare avgivits av föreningen Sveriges häradsövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, svenska fängvårdssällskapet, föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter samt Sveriges juristförbund.

En närmare redogörelse för *promemorias* innehåll och för de avgivna remissyttrandena lämnas å s. 5—8 i propositionen, till vilken utskottet får hänvisa.

Frågan om lämplig organisation för handläggning av nådeärenden har efter remissbehandlingen av 1955 års *promemoria* ytterligare beretts inom justitiedepartementet.

Sålunda har i en den 28 september 1956 upprättad *promemoria* beräknats den behövliga organisationen inom justitiedepartementet för föredragning av nådeärenden, varvid förutsatts, att en sådan omorganisation skulle medföra minskning av nedre justitierevisionens personal.

### Departementschefen

Vid lagrådsremissen har *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, anfört följande:

»Såsom framgår av den föregående redogörelsen har formerna för nådeärendenas beredning undergått vissa växlingar. Under de senaste åren har åtgärder vidtagits i syfte att rationalisera förfarandet bl. a. med hänsyn till den ganska betydande ökningen av antalet ärenden. Det är angeläget att nu söka fullfölja dessa strävanden.

Sedan gammalt skall ansökningar om nåd ingivas till nedre justitierevisionen, där de registreras och beredes till föredragning. Det ankommer också på nedre justitierevisionen att ombesörja nådebeslutens uppsättande och expediering. Denna ordning, enligt vilken alltså nådeärendena icke ingives till statsdepartement utan till nedre justitierevisionen, sammanhänger med att högsta domstolens yttrande skall inhämtas över nådeansökningar, innan

dess avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet — från de fåtaliga ansökningar, över vilka i stället regeringsrättens yttrande skall inhämtas, bortses i detta sammanhang.

Det har uppenbarligen praktiska fördelar att sålunda samma tjänstemän tillhandagår både högsta domstolen och Kungl. Maj:t i statsrådet med dessa ärendens beredning och expediering. De nuvarande formerna för handläggningen är emellertid också förenade med vissa olägenheter. Då ärendena icke är tillgängliga i justitiedepartementet förr än högsta domstolen redan avgivit yttrande, inträffar det, såsom riksdagen påtalat, i vissa fall att högsta domstolens yttrande icke hänför sig till samma material som det slutliga beslutet. Det kan nämligen under ärendets vidare beredning i departementet och föredragning för vederbörande statsråd visa sig önskvärt att införskaffa ytterligare utredningsmaterial. Något förnyat hörande av högsta domstolen, då nytt utredningsmaterial inkommit, har icke brukat förekomma. Det torde icke heller vara lämpligt att införa ett system med återremisser till högsta domstolen i dylika fall. Det bör i stället tillgå så att erforderliga kompletteringar göres redan innan ärendet föredrages för högsta domstolen.

Även i andra hänseenden har det visat sig uppkomma olägenheter av rådande handläggningsformer. Arbetet i nedre justitierevisionen är självfallet organiserat för att i första hand tillgodose ämbetsverkets huvuduppgift, att biträda högsta domstolen vid dess handläggning av rättegångsmålen. Nådeärendena ställer andra krav än arbetet med rättegångsmålen. Utspridandet av ärendena på ett stort antal föredragande är, då det gäller dessa ärenden, olämpligt. Sammanförande av arbetet med nådeärendena till en särskild föredragningsorganisation med ett begränsat antal föredragande och under ledning av en chefstjänsteman skulle uppenbarligen vara ägnat att underlätta statsrådets arbete med nådeärendena och alltså spara arbetstid för dem. För högsta domstolen torde en sådan handläggning av dessa ärenden icke vålla några svårigheter.

De förslag som upprättats i departementspromemorior i december 1955 och september 1956 innebär att handläggningen av nådeärendena skulle överflyttas från nedre justitierevisionen till justitiedepartementet. Den förra promemorian går dock ut på att föredragandena alltjämt skulle vara revisionssekreterare med specialuppdrag att föredraga nådeärenden, medan i den senare promemorian jämväl föredragandena anses böra överflyttas till departementet. Båda förslagen förutsätter att tjänster för registrering, expediering och skrivgöromål skall överflyttas till eller inrättas i departementet.

Då jag i samband med den senaste höstens budgetarbete haft att ta ställning till de organisationsförändringar som kunde föranledas av dessa förslag, har jag kommit till den uppfattningen att man i första hand borde pröva en ordning som innebär den minsta förändringen i departementets och nedre justitierevisionens organisation. Vad det främst gäller att åstadkomma är att ärendena sammanföres till ett litet antal specialföredragande

och att dessa redan från början, innan ärendena föredragits för högsta domstolen, bedriver sitt arbete enligt de anvisningar som meddelas av byråchefen för nådeärenden i departementet. Det bör nämligen ankomma på denne att — enligt de allmänna principer och eventuellt erforderliga besked i speciella fall som ges av departementschefen — besluta om de remisser, personundersökningar eller andra åtgärder för komplettering av materialet som kan anses erforderliga. Härigenom uppnås vad riksdagen ansett påkallat, nämligen att materialet efter dessa kompletteringar och de ytterligare åtgärder i sådant hänseende, som högsta domstolen kan finna anledning föreskriva, som regel kommer att framläggas för högsta domstolen i samma skick som vid det slutliga avgörandet. Vad riksdagen i övrigt anfört om en allsidig belysning av materialet i nådeärenden torde därvid få beaktas.

Den omständigheten att byråchefen för nådeärenden och föredragandena sålunda skulle komma att alltjämt tillhöra olika myndigheter torde i praktiken icke behöva hindra ett effektivt samarbete och ett ändamålsenligt bedrivande av arbetet. I varje fall bör, såsom nyss angivits, denna utväg prövas, innan man eventuellt övergår till en mera genomgripande organisationsförändring. Härtill bidrar att det icke för närvarande visat sig möjligt att göra en överflyttning till departementet av nådeärendenas registrering och expediering. En sådan överflyttning, som skulle omfatta en stor del av nedre justitierevisionens kansliarbete, kräver nämligen ett ställningstagande till den lämpliga organisationen för återstående uppgifter av samma slag. Statens organisationsnämnd har i en den 1 mars 1956 avgiven rapport rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna behandlat också nedre justitierevisionens organisation. Såsom jag anfört vid anmälan av andra huvudtiteln i statsverkspropositionen har det icke varit möjligt att före dess färdigställande ta ståndpunkt till de omfattande förslag som ingår i organisationsnämndens rapport. Det fortsatta arbetet därmed pågår inom departementet. Det har därför heller icke varit möjligt att redan nu ta ställning till de personalfrågor som skulle uppkomma vid ett överflyttande av nådeärendenas registrering och expediering till departementet.

För beredningen av nådeärendena gäller de allmänna bestämmelserna i 10 § regeringsformen om inhämtande av upplysningar från vederbörande ämbetsverk. I flertalet nådeärenden spelar den nådesökandes personliga förhållanden en väsentlig roll vid prövningen. Ofta visar det sig nödvändigt att komplettera utredningen i ärendet i detta avseende. I vissa fall kan erforderliga upplysningar inhämtas genom remiss till någon myndighet eller annat organ, men för att ärendet skall kunna tillförlitligt bedömas kräves ej sällan en mera omfattande undersökning. En lämplig form härför är personundersökning enligt de grunder som gäller jämlikt lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål. Personundersökningarna har visat sig vara utomordentligt värdefulla för att få fram ett omfattande och allsidigt material för prövningen av nådeärenden.

Lagen om personundersökning avser brottmål, som handlägges vid domstol, och den är efter ordalydelsen ej direkt tillämplig i nådeärenden. Uppkommer för närvarande fråga om anordnande av personundersökning i nådeärende, brukar högsta domstolen eller Kungl. Maj:t uppdraga åt nedre justitierevisionen att föranstalta om personundersökning. Grunden härför synes i viss mån oklar. Då det här kan vara fråga om en för enskilda personer ingripande åtgärd, bör befogenheten att förordna om personundersökning liksom inhämtande av läkarintyg i nådeärenden vara angiven i lag. Lagen om personundersökning i brottmål bör därför kompletteras med ett stadgande rörande nådeärenden. Som regel bör det ankomma på byråchefen för nådeärenden att fatta beslut om personundersökning eller anskaffande av läkarintyg. Självfallet bör dock icke föreligga något hinder för högsta domstolen att, liksom hittills, förordna därom. Det bör lämpligen, liksom hittills, ankomma på nedre justitierevisionen att bestämma och utbetala ersättning till personundersökare eller läkare.

De föreslagna organisatoriska förändringarna torde lämpligen böra tillämpas från den 1 juli 1957, och därför bör också lagändringen träda i kraft vid denna tidpunkt.»

#### Lagrådet

Det till lagrådet remitterade lagförslaget föranledde från lagrådets sida visst uttalande, vilket har beaktats i propositionen.

### Motionen

#### Motionens innehåll

I motion II: 397 framhålles, att nådepolitiken kommit att uppfattas som ett viktigt kriminalpolitiskt hjälpmedel i kampen mot brottsligheten. Då emellertid tillämpningen av detta institut innebär, att i enskilda fall lagstadganden beslutade av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt kommer att sättas å sido, synes det motionärerna rimligt, att riksdagen från Kungl. Maj:t får mottaga en redogörelse för hur Kungl. Maj:t begagnat de befogenheter nådeinstitutet ger. Motionärerna, som anser det vara praktiskt omöjligt för riksdagen att vid granskning av statsrådsprotokollen bilda sig en klar uppfattning om vilka principer Kungl. Maj:t följer vid sin nådegivning, hemställer därför, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville årligen lämna riksdagen en redogörelse för nådeinstitutets handhavande».

#### Historik

Nådeinstitutet har på senare år vid upprepade tillfällen stått under diskussion i riksdagen. Därvid har också kommit till uttryck önskemål om redogörelse inför riksdagen angående nådeinstitutets tillämpning.

I en vid 1950 års riksdag av herr Herlitz väckt motion (I: 96) påtalades sålunda som en brist, att en sammanfattande framställning saknades över nådeinstitutets tillämpning och särskilt över de grunder, efter vilka nådefrågor bedömdes. Med rådande system för publicering av beslut i dessa ärenden vore det utomordentligt svårt för en icke initierad att vinna närmare insyn i ärendenas handläggning. Motionären hemställde därför, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senare tid. Redogörelsen borde, enligt vad motionären uttalade, bl. a. taga sikte på att klarlägga de omständigheter som vore bestämmande vid avgörandet av nådeärenden.

I sitt utlåtande (nr 12) i anledning av motionen anförde första lagutskottet:

Det ligger i nådeinstitutets väsen att de individuella omständigheterna i varje särskilt fall bliva utslagsgivande i en helt annan utsträckning än i domstolsförfarandet. Även om det får förutsättas att i fråga om avgörandet av enskilda grupper av nådeärenden vissa, relativt fast utbildade regler äro vägledande, torde dock det stora flertalet nådefrågor bedömas efter fri skälighetsprövning. Det synes under dessa förhållanden icke ligga inom det möjligas gränser att lämna en ens något så när uttömmande redogörelse för de omständigheter, som äro bestämmande vid nådeärendenas avgörande.

Visserrigen vore det i och för sig möjligt att utarbeta en redogörelse i mera begränsad omfattning över nådeinstitutets tillämpning. Arbetet härmed skulle dock draga en icke obetydlig kostnad. Endast under förutsättning att redogörelsen kunde beräknas bliva till väsentlig nytta ur allmän synpunkt, funnes det därför anledning att begära att en sådan utarbetas. Såvitt utskottet kunnat finna skulle åtgärden icke medföra sådant gagn. Någon särskild omständighet, som just i närvarande läge skulle göra utarbetandet av en sådan redogörelse påkallat, synes icke föreligga.

I betraktande av att nådeinstitutet — varmed utskottet här och i det följande endast avser sådana nådeärenden, i vilka högsta domstolen avgiver yttrande — under de senaste årtiondena otvivelaktigt erhållit en ökad betydelse, skulle det emellertid, icke minst för lagstiftningsarbetet och den kriminologiska forskningen, vara till gagn om en ökad insyn i hithörande frågor kunde beredas. Den officiella statistiken lämnar redan nu vissa uppgifter om nådeärendena. Mot denna redovisning kan dock invändas att statistiken dels utkommer sent, dels ock är väl knapphändig. Uppgift saknas sålunda om sådana viktiga förhållanden som de brott vid vilka nåd förekommit samt innehållet i nådebesluten (total eller partiell nåd, av nåd meddelad villkorlig dom m. m.). En förbättring av denna statistik vore därför önskvärd. Tänkbart vore att kriminalstatistikutredningen kunde upptaga dessa spörsmål till behandling. Beslut härom torde emellertid ankomma på Kungl. Maj:t; något initiativ från riksdagens sida synes icke påkallat.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I motioner vid 1955 års riksdag (I: 213 och II: 212) begärdes en allsidig utredning beträffande nådeinstitutet och dess uppgifter, dess handhavande och en redovisning för riksdagen av nådegivningen. I dessa motioner framhölls bl. a., att med hänsyn till den betydelse nådeinstitutet fått och den frihet den nådegivande hade vore det ett naturligt krav, att regeringen för



tolkrepresentationen redovisade, hur den utövade Konungens rätt att giva nåd. Det föreslogs därför, att regeringen årligen skulle lämna riksdagen en utförlig redogörelse för sin befattning med nådeärendena. För varje ärende borde därvid enligt motionärernas mening lämpligen uppgivas innehållet i högsta domstolens yttrande, de ytterligare utredningsåtgärder som Kungl. Maj:t vidtagit och resultatet av ärendets prövning liksom mera generellt de allmänna kriminalpolitiska synpunkter som varit vägledande.

Motionerna behandlades av sammansatt konstitutions- och första lagutskott i dess ovan citerade utlåtande nr 3. Utskottet, som föreslog riksdagen att giva Kungl. Maj:t till känna vissa i utskottsutlåtandet angivna synpunkter, anförde beträffande förslaget om en årlig redogörelse inför riksdagen av nådeinstitutets handhavande:

Det kan — — knappast anses önskvärt, att nådegivningen, såsom i motionerna I: 213 och II: 212 ifrågasatts, bindes av »något fastare regler», enär detta skulle kunna medföra, att nådeförfarandet finge samma karaktär som domstolsprövningen. Det skulle strida mot nådeinstitutets natur, om den nådesökande kunde under återopande av vissa lagregler framställa krav på att bli benådad. Det stora flertalet nådeärenden måste avgöras efter fri skälighetsprövning. Liksom det är ogörligt att för denna prövning uppställa fasta regler, torde man icke böra betrakta enstaka benådningsfall såsom uttryck för bestämda kriminalpolitiska principer. Detta innebär även, att en sådan årlig redogörelse för nådeärendena som föreslagits i motionerna I: 213 och II: 212 — även om en sådan redogörelse i och för sig kunde vara av intresse — knappast skulle kunna innehålla annat än mer eller mindre ofullständiga uppgifter angående omständigheterna i de olika fallen. En sådan redogörelse skulle icke vara till fyllest för en bedömning av de särskilda fallen, och den torde icke göra det möjligt för riksdagen att följa nådeinstitutets handhavande. I detta sammanhang må även framhållas, att konstitutionsutskottet granskar statsrådsprotokollen i justitieärenden och därvid bl. a. har tillgång till föredragningspromemoriorna i högsta domstolen, vilka äro fogade vid protokollet.

Det må i detta sammanhang framhållas, att viss insyn i Kungl. Maj:ts handhavande av nådeinstitutet beredes genom konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen. Vid flera tillfällen på senare år har beslut eller allmän praxis i nådeärenden föranlett reservanter inom konstitutionsutskottet att framställa yrkanden om anmälan enligt § 107 regeringsformen eller omförmälan (konstitutionsutskottets mem. 1950: 17 s. 12, 1954: 15 s. 5 och 34, 1955: 16 s. 9 samt 1956: 8 s. 42).

Frågan om en lämplig form för statistisk redovisning av nådeärenden har behandlats av *kriminalstatistikutredningen* i dess år 1954 avgivna betänkande (SOU 1954: 35). I sitt förslag till statistik över nådeärenden anför utredningen därvid bl. a. följande:

Det väsentliga syftet med en statistik över nådeärenden bör vara, att belysa hur nådeinstitutet tillämpas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till den omfattning, i vilken nådeärendena numera förekomma, har denna fråga ej enbart statsrättslig utan även kriminalpolitisk betydelse.

Om statistiken skall kunna lämna upplysning om nådeinstitutets användning och betydelse, bör den behandla både de fall, då nåd beviljats, och de

fall, då ansökningen avslagits. Antalet av de ansökningar, som ej upptagits till prövning, bör redovisas, men någon specificering erfordras ej för dessa ansökningar. Övriga ansökningar böra i första hand redovisas med hänsyn till vad som avses med dem, exempelvis i följande huvudgrupper:

1. Nåd i fråga om bötesstraff (ansökningen kan avse t. ex. fullständig befrielse från straffet eller nedsättning av detsamma).

2. Nåd i fråga om förvandlingsstraff (ansökningen kan avse t. ex. befrielse från straffet; villkorligt anstånd med dess verkställande; utsättande av ny frist, inom vilken böterna skola erläggas).

3. Uppskov med verkställigheten av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

4. Nåd i annat avseende i fråga om straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, som ej börjat verkställas (ansökningen kan avse t. ex. hel befrielse; villkorligt anstånd med verkställigheten av ådömd påföljd; nedsättning av tiden; villkorlig dom; avräkning av häktningstid; förklaring att villkorlig dom ej skall vara förverkad; m. m.).

5. Nåd i fråga om straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, sedan verkställigheten påbörjats (ansökningen kan avse t. ex. nedsättning av tiden; villkorlig frigivning; villkorligt anstånd med avtjänande av återstående påföljd; avräkning av häktningstid).

6. Ändring i föreskrifter meddelade i villkorlig dom eller vid villkorlig frigivning.

7. Nåd i fråga om disciplinstraff.

8. Nåd i fråga om ådömt tvångsarbete.

9. Nåd i andra avseenden (ansökningen kan avse t. ex. befrielse från konfiskation, vederlag, avsättning, suspension).

Inom grupperna 4 och 5 bör en redovisning ske efter påföljdens art (fängelse, straffarbete, ungdomsfängelse, förvaring, internering) samt i fråga om fängelse och straffarbete jämväl efter strafftidens längd.

En gruppering efter huvudslagen av de brott, som föranlett påföljd, för vilken nåd sökes, bör även ske. Det kan t. ex. vara av intresse att få veta hur många ansökningar, som avse påföljd för rattfylleri/brott.

Av statistiken bör även framgå vilken instans (underrätt, hovrätt, högsta domstolen), som slutligen dömt beträffande den straffrättsliga påföljden. Därvid bör högsta domstolen räknas som dömande instans, då ansökan om prövningstillstånd gjorts men avslagits.

Vad därefter angår innebörden av Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendet, bör en redovisning ske med angivande av huruvida ansökningen avslagits, delvis bifallits eller helt bifallits. Vidare bör en redovisning ske efter högsta domstolens ståndpunktstagande (dels huruvida högsta domstolen helt avstyrkt ansökningen resp. helt eller delvis tillstyrkt den, dels huruvida Kungl. Maj:ts beslut avviker från resp. överensstämmar med högsta domstolens hemställan). Beträffande det närmare innehållet av nådebeslutet är det av särskilt intresse, att det klarlägges, huruvida i samband med beviljande genom nåd av villkorlig dom och villkorlig frigivning speciella föreskrifter lämnas. Även förekomsten av villkor för den beviljade nåden bör redovisas så t. ex. då som villkor för befrielse från förvandlingsfängelse ställes, att böterna betalas inom viss angiven tid.

I nådebesluten lämnas ingen upplysning om de skäl, som legat till grund för Kungl. Maj:ts avgörande. Det ligger också i sakens natur, att nådebeslut icke gärna kunna motiveras på ett sätt, som lämpar sig för statistisk bearbetning. I de flesta fall är det nämligen uppenbart, att ett flertal olika omständigheter inverkat på nådeärendets utgång utan att man kan angiva, att någon eller några varit avgörande. Det är som regel fråga om en helhetsbedömning av de personliga omständigheterna.

En redogörelse torde även böra lämnas beträffande den omfattning, i vilken Kungl. Maj:t, sedan högsta domstolens yttrande avgivits, inhämtat yttrande från myndighet t. ex. genom förordnande om personundersökning.

Enligt vad utskottet inhämtat är utredningens förslag till omläggning av den svenska kriminalstatistiken f. n. under övervägande i större sammanhang inom 1956 års statistikkommitté, som har till uppgift att verkställa en allmän utredning rörande den officiella statistikens omfång, utformning och grad av centralisering.

En allmän orientering över nådeinstitutet, dess uppgifter och dess användande gavs av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, i ett interpellationssvar i andra kammaren den 14 maj 1954. Interpellanten, herr Svensson i Ljungskile, hade frågat, om statsrådet ville lämna riksdagen en redogörelse för de principer, som låg till grund för att Kungl. Maj:t i många fall använt en kombination av frihetsstraff och villkorlig dom vid utövandet av benådningsrätten. Vidare framställdes önskemål om en redogörelse för den omfattning, i vilken benådningsrätten under senare år utövats, samt för de hänsyn till domstolarnas straffutmätning, som kraven på en god rättsvård ålade Kungl. Maj:t.

I interpellationssvaret anfördes bl. a. följande:

Nådeinstitutet är säkerligen uråldrigt. Såvitt man vet av historien, går det lika långt tillbaka i tiden som domstolarnas verksamhet, och nådeinstitutet användes i alla länder. Detta visar, att nåden har en självständig uppgift vid sidan om domstolarnas verksamhet. Det bygger helt enkelt på en uråldrig praktisk psykologi, som säger oss att man i strävandena att förnäma människorna att följa reglerna för medborgerlig samlevnad kan nå resultat genom att arbeta på två linjer. Man kan i vissa särskilda fall samtidigt visa stränghet och mildhet, genom att samhället på en gång i den fastställda domen uttalar sitt ogillande av begångna brott och anger den påföljd som lagligen bör följa, och likväl ger den dömde ett extra tillfälle att försöka rätta sig. Härigenom kan både allmänpreventionen och individualpreventionen tillgodoses. Så ser också domstolarna själva på nådeinstitutets uppgift. Det förekommer sålunda, att en domare råder den dömde att söka nåd, och därigenom få ett resultat som domaren själv funnit skäligt men som han inte vill ge i domstolsväg. Och det förekommer vidare, att högsta domstolen i samma sak fastställer domen men tillstyrker nåd. — Om man undersöker, hur nådeinstitutet fungerar, skall man finna att det fyller just den nyss angivna funktionen.

Statsrådet Zetterberg anförde också vissa synpunkter på vad som anses vara av betydelse i nådeärendena och vad nådebesluten brukar innehålla samt uttalade härom följande:

Först och främst måste man lägga märke till att skuldfrågan aldrig kan prövas i nådeväg. Kungl. Maj:t kan inte i ett nådeärende ingå i någon prövning av bevismaterialet i ett mål utan måste utgå från den bevisbedömning, som domstol har gjort, och det konstaterande av begångna brott, som domstolens dom innehåller. Detta förhållande förbises ofta, både av nådesökande och i den allmänna diskussionen. Om någon anser sig vara oskyldigt dömd, får han söka resning i högsta domstolen; att söka nåd är meningslöst om han vill ha skuldfrågan omprövad.

I regel brukar inte heller den av domstolarna vidtagna straffmätningen omprövas. Detta är dock inte en alldeles undantagslös regel. I vissa fall, då högsta domstolen tillstyrkt en omedelbar straffnedsättning, har denna vidlagits. Även i andra undantagsfall kan så ha skett. Svaret på det påstående som herr Svensson gjort på denna punkt är alltså, att man i nådeärenden i allmänhet inte ingår på straffmätningen i målet. Beslutens innehåll bestäms som regel av andra synpunkter, huvudsakligen vad som har samband med straffverkställigheten, humanitetens krav och sökandens möjligheter till återanpassning i samhället. Och härvid kan man urskilja vissa olika grupper av ärenden.

En betydande del av nådeärendena rör personer, som redan sitter på fångvårdsanstalt och som har fullgjort en del av strafftiden. Ansökningen går då i allmänhet ut på att få nedsättning av den återstående strafftiden. I ett stort antal fall åberopas därvid de hemmavarande familjemedlemmarnas svåra förhållanden. Här visar sig en av de största olägenheterna med frihetsstraffet. Det drabbar många gånger oskyldiga personer mycket värre än den dömden. En hustru med många barn kan få en mycket svår tid att hålla ihop hemmet, när mannen sitter på anstalt. Älderstigna föräldrar kan vara beroende av den dömden. Sjuka och invalidiserade människor kan få stora svårigheter under hans bortovaro. Tyvärr är sådana omständigheter så vanliga, att det inte finns stora möjligheter att lindra de hemmavarandes börda nådevägen. Men i vissa fall, när större delen av strafftiden fullgjorts och när det finns särskilda förhoppningar om framtida skötsamhet, kan hänsyn också till familjen spela in. I andra fall kan frivigning av nåd medges, då sökanden under fängelsetiden drabbats av svår sjukdom. Även andra förhållanden av personlig art kan här vara av betydelse. En given grupp bland de nådesökande, som får nedsättning, är sådana som har livstidsstraff eller synnerligen långa strafftider. Det är en mycket gammal praxis, att långtidsfångar, som visar skötsamhet, skall ha utsikt att få någon lindring, sedan en betydande del av strafftiden har förflutit.

Den största gruppen av nådeansökningar och måhända också den ur flera synpunkter viktigaste avser personer som dömts till frihetsstraff och ännu icke påbörjat avtjänande av straffet. Den fråga som då föreligger och som särskilt beträffande unga människor är av utomordentligt stor betydelse, gäller om det är möjligt att undvika att dessa tas in på anstalt. Man undgår då de direkta skadeverkningarna av anstaltsvistelsen, försörjningssvårigheter, kontakt med andra kriminella element och inte minst anpassningssvårigheterna vid utskrivningen. Till att börja med måste naturligtvis övervägas, om brottets beskaffenhet över huvud taget möjliggör en benådning. Och så gäller det frågan om den dömdes tidigareandel och slutligen om han låter sig rättas. På den frågan är det inte lätt att ge något svar. Det är inte en juridisk fråga och det är inte heller någon egentlig straffmättningsfråga. Man måste också hålla i minnet, att valet inte står mellan fängelse och frihet från påföljd utan att en villkorlig dom kan kombineras med olika slag av behandlingsformer, i första hand flerårig övervakning, och vidare allt efter fallets beskaffenhet föreskrifter om bostad, arbetsanställning, alkoholstöd, psykiatrisk vård, skadeståndsbetalningar o. s. v.

Erfarenheten har lärt oss att man i vissa fall kan komma långt på dessa vägar, om man väljer de rätta formerna av kriminalvård i frihet. Man skall komma ihåg att kriminalitet ej sällan sammanhänger med ett slags efterblivenhet i personlighetsutvecklingen, en känslomässig och ibland även intellektuell omognad. Det är därför man inte så sällan kan hoppas, att den som begår brott skall, så att säga, växa ifrån sin kriminalitet. En vidare utveckling, nya omständigheter, kan här ge något nytt att bygga på, som domstolen

icke kunnat beakta. I synnerhet om det hunnit gå en längre tid sedan de aktuella brotten begicks kan det finnas anledning att ta hänsyn till en ändrad livsföring.

Över huvud taget är det mycket vanligt att ett bifall till en nådeansökan går ut på villkorlig dom. Detta förhållande ger en viktig upplysning om nådeinstitutets funktion. Jag vill påpeka, att det endast är i enstaka undantagsfall som någon helt och hållet befrias från den straffpåföljd som domstolen bestämt. Nådeinstitutet tillämpas alltså i allmänhet på sådant sätt, att den dömda icke slipper undan sitt ansvar. En villkorlig dom ställer ett krav på den dömda. Sköter han sig inte, kan domen bli förverkad, och begär han nya brott, blir den med all säkerhet förverkad. Nådebeslutet befriar alltså inte den dömda från hans ansvar; det ger honom blott en möjlighet att bli en samhällsnyttig medborgare.

---

Utöver de nu närmare diskuterade grupperna av nådeärenden förekommer ett stort antal sådana ärenden av andra slag. Dessa kan naturligtvis vara av stor vikt för dem som det gäller, men i detta sammanhang är de av mindre betydelse. Det kan vara fråga om rättelser av smärre felaktigheter i verkställighetsförfarandet, det kan gälla avräkning av häktningstid, uppskov med påbörjande av straffverkställighet, befrielse från arreststraff eller skyldighet att betala böter, viten eller vederlagsbelopp. En relativt stor grupp av ärenden avser begäran om att slippa förvandlingsstraff för böter, stundom i förening med ett åtagande att i stället betala böterna. Under försättning att rimlig ursäkt kan åberopas för försummelsen att i tid betala böterna, brukar Kungl. Maj:t gå med på att böterna få betalas.

I fråga om den av interpellanten påtalade kombinationen av villkorlig dom och ovillkorligt frihetsstraff uttalade statsrådet Zetterberg:

Herr Svensson synes nu mena, att det skulle föreligga något lagligt hinder för Kungl. Maj:t att meddela beslut av detta slag på grund av att motsvarande beslut inte kan meddelas av domstol. Denna herr Svenssons uppfattning är fullständigt oriktig. Kungl. Maj:t är icke bunden av sådana för domstolarna gällande legala begränsningar. Det finns sedan gammalt olika exempel på att Kungl. Maj:t i nådeväg meddelat beslut som lagligen icke kunnat meddelas av domstol. Så t. ex. kan domstol inte döma till tidsbestämt straff på längre tid än 10 år eller vid flera brott till 12 år. Men i nådeväg har livstidsstraff förvandlats till straffarbete i 15 år. Även om det alltså inte finns några dylika legala inskränkningar beträffande nådebeslutens innehåll, så bör naturligtvis Kungl. Maj:t ålägga sig vissa begränsningar, så att inte praktiska svårigheter uppkommer och så att nådebeslutens innehåll över huvud taget framstår som naturligt och ändamålsenligt. Att så är fallet härvidlag, kan lätt konstateras genom vissa jämförelser. Nådebeslut av den typen att ett redan pågående straffavtjänande avbrytes och att återstoden av frihetsstraffet skall vara villkorligt, har använts sedan länge tillbaka, även på den tiden när domstol var förhindrad att ge villkorlig dom åt någon som under de närmaste tio åren hade avtjänat straff. Beslut av den typen och de beslut som herr Svensson kritiserar är ju tydligen ganska likartade. Som ytterligare jämförelse vill jag erinra om att personer, som har undergått frihetsstraff av en viss längd, skall efter utskrivningen stå under tillsyn en viss tid. De här ifrågavarande nådebesluten innebär i praktiken närmast, att tiden för straffet blivit kortare och tiden för den efterföljande kontrollen längre. Det kan även erinras om att domstol i vissa fall kan kombinera frihetsstraff och villkorlig dom, t. ex. när domstol utan att förklara

en äldre villkorlig dom förverkad bestämmer ett kortare frihetsstraff för ett nytillkommet brott. Det hinder i lagen, som herr Svensson åsyftar, avser alltså icke själva kombinationen av dessa påföljder utan endast ett samtidigt ådömande av frihetsstraff och villkorlig dom.

Skälen till att lagen om villkorlig dom innehåller ett förbud för domstol att besluta om den här ifrågavarande kombinationen framgår inte klart av lagens förarbeten. Det kan dock antagas att man velat förhindra att domstolarna i samband med utbyggnaden av den villkorliga domen skulle i ett stort antal fall förbinda villkorlig dom med korta frihetsstraff. En sådan synpunkt inverkar emellertid icke i de nu avsedda nådeärendena. Sedan numera bruket av villkorlig dom har vunnit en viss stadga, kan det för övrigt övervägas att genom lagstiftning införa möjlighet för domstol att kombinera frihetsstraff och villkorlig dom. Tidigare har det förekommit att ett förfarande, som börjat tillämpas i nådeväg, visat sig så ändamålsenligt att det givit upphov till ny lagstiftning. Tanken på att kombinera olika brottspåföljder har under senare år varit uppe i den kriminalpolitiska diskussionen, och förslag i dylik riktning överväges för närvarande av strafflagberedningen.

Statsrådet Zetterberg gjorde gällande, att en mycket stor överensstämmelse föreläge mellan högsta domstolens och Kungl. Maj:ts praxis i nådeärenden, ehuru skillnaden mellan högsta domstolens yttranden och Kungl. Maj:ts beslut ökat de senaste åren. Härom anförde statsrådet Zetterberg bl. a. följande:

Att det över huvud taget föreligger olikheter i bedömningen mellan högsta domstolen och regeringen är i och för sig alldeles naturligt. Det är ju uppenbart att i sådana ärenden som dessa, där det inte är fråga om ett logiskt dömande utan en värdering av mänskliga faktorer, olika bedömare ibland måste komma till olika uppfattning. En fullständig överensstämmelse mellan högsta domstolen och regeringen är alltså icke gärna möjlig, om ärendena prövas grundligt och omsorgsfullt av båda dessa instanser. Dessutom är avvikelserna ej sällan ganska obetydliga. Men jag vill betona att det icke föreligger någon principiell motsättning; skiljaktigheterna hänför sig till bedömningen av de enskilda fallen. Möjligen kan det sägas att högsta domstolen är något mera benägen än regeringen att avgöra ärendena i befintligt skick. Jag har däremot ansett att om man finner tvekan föreligga eller tror att en utredning kan ge upplysningar av betydelse, så bör man göra en utredning, innan man slutligt beslutar i ärendet. Därför har jag i rätt många fall tillstyrkt att personundersökning utföres eller att yttrande inhämtas från medicinska myndigheter, skyddskonsulenter, åklagare och andra. På denna väg har också i många fall nya upplysningar framkommit. Det har t. ex. visat sig att sökanden behövde vård på sinnessjukhus eller att han var verkligt allvarligt kroppsligt sjuk. Ej sällan har dylika utredningar visat att sökanden under längre tid fört en hederlig vandel och att ett frihetsstraff skulle vara till större skada än nytta.

---

Vidare vill jag beträffande högsta domstolen framhålla, att det inte är högsta domstolen i dess helhet som avger yttranden över nådeansökningar. Högsta domstolen består ju av 24 justitieråd och det är bara tre i sänder, som avger dessa yttranden, och eftersom — jag vill åter betona detta — det här inte gäller ett dömande, några logiska deduktioner, utan en fri värdering av personliga och mänskliga ting, är det också så, att högsta domstolens olika ledamöter kan komma till olika resultat. Detta är alldeles självklart, man kan säga, att det bör vara så, att det bland de 24 justitieråden också

finns olika uppfattningar om hur ett nådefall skall behandlas. Högsta domstolen är alltså inte en enda enhetlig instans. Detta måste man också komma ihåg, när man gör denna jämförelse. Det ligger i sakens natur och innebär inte den ringaste kritik mot högsta domstolen, tvärtom, lika litet som jag finner det vara märkvärdigt att jag kan komma till annat resultat än den.

### Utskottet

I förevarande proposition framlägges förslag till sådan ändring av lagen om personundersökning i brottmål, att chefen för justitiedepartementet eller den han därtill bemyndigar liksom också högsta domstolen får möjlighet att i nådeärenden förordna om personundersökning. Samtidigt lämnas i propositionen en redogörelse för vissa planerade organisationsändringar i fråga om beredningen och föredragningen av nådeärenden. Avsikten är, att dessa ärenden skall sammanföras till ett litet antal revisionssekreterare såsom specialföredragande, vilka redan innan ärendena föredragits i högsta domstolen skall bedriva beredningen av dessa enligt anvisningar av byråchefen för nådeärenden i justitiedepartementet. Bl. a. förutsättes, att den föreslagna ändringen av personundersökningslagen därvid utnyttjas på sådant sätt, att i förekommande fall förordnande om personundersökning regelmässigt gives av byråchefen. Den föreslagna ordningen kommer sålunda att medföra, att det kompletterande material, som infortras i nådeärendena, kommer att föreligga vid föredragningen i högsta domstolen. Härigenom blir ett från riksdagens sida uttalat önskemål om att hela materialet i nådeärenden skall komma under högsta domstolens bedömande tillgodosett. Enligt utskottets mening medför sålunda den föreslagna organisationen en betydande vinning i förhållande till det nu tillämpade systemet. Möjligen skulle mot den planerade organisationsförändringen kunna invändas, att det ter sig förvaltningsmässigt oegentligt att låta personal från en myndighet underställas en chef knuten till en helt annan myndighet. En dylik oregelmässighet framstår måhända som anmärkningsvärd även därigenom, att det är tjänstemän i dömande verksamhet, som underställes förvaltningsmyndighet. Sådana teoretiskt grundade invändningar bör emellertid ej få förhindra en lösning, som ur andra synpunkter ter sig praktiskt ändamålsenlig. Som departementschefen vidare uttalar framstår det även som önskvärt, att man ej nu gör alltför stora förändringar i departementets och nedre justitierevisionens organisation. Det synes därför enligt utskottets mening vara anledning att åtminstone försöksvis prova det av departementschefen skisserade systemet, innan mera genomgripande förändringar överväges.

I samband med förevarande proposition, berörande nådeärendenas beredning och föredragning, har utskottet även behandlat det i motion II: 397 framförda förslaget, att Kungl. Maj:t varje år skall lämna riksdagen en redogörelse för nådeinstitutets handhavande. Såsom framgår av den ovan läm-

nade redogörelsen behandlades ett motionsförslag med samma innehåll av 1955 års riksdag. Sammansatt konstitutions- och första lagutskott uttalade därvid i sitt sedermera av riksdagen godkända utlåtande, att en sådan årlig redogörelse för nådeärendena — även om den i och för sig kunde vara av intresse — knappast skulle kunna innehålla annat än mer eller mindre ofullständiga uppgifter angående omständigheterna i de olika fallen. En sådan redogörelse skulle, enligt vad vidare utsades, icke vara till fyllest för en bedömning av de särskilda fallen, och den torde icke heller göra det möjligt för riksdagen att följa nådeinstitutets handhavande. Första lagutskottet vill alltså ansluta sig till den av 1955 års riksdag sålunda antagna uppfattningen. Tilläggas bör, att om man med en årlig redogörelse för nådeinstitutet blott avser att få fylligare statistiska uppgifter om nådeärendenas behandling, blir sådana önskemål tillgodosedda, om kriminalstatistikutredningens förslag beträffande statistik över nådeärenden genomföres. Detta förslag är f. n. enligt vad utskottet inhämtat föremål för övervägande i större sammanhang inom 1956 års statistikkommitté. Om man åter önskar genom en årlig redogörelse få till stånd en diskussion av de särskilda fallen, kommer en sådan redogörelse, såsom det sammansatta utskottet år 1955 framhöll, ej att kunna lämna tillräckligt material härför. Där emot kan uppmärksammas enskilda fall bli föremål för en ingående behandling vid konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen i justitieärenden. Erinras må även om att såsom tidigare skett interpellationsinstitutet kan tagas i anspråk för en allmän principdiskussion om nådepraxis. Utskottet finner sålunda ej anledning tillstyrka motionärernas förslag.

Med åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- A) att förevarande proposition, nr 137, måtte av riksdagen bifallas;
- B) att förevarande motion, II: 397, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1957

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

*Vid detta ärendes behandling har närvarit*

från första kammaren: fru Sjöström-Bengtsson, herrar Domö, Lindgren, Erik Svedberg, Ollén och Theodor Johansson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Landgren, Gezelius, Onsjö, Fröding, Jacobsson i Sala, Eliasson i Stockholm och fröken Bergegren.